

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr

3261
314

1. Obiekt

KOŚCIÓŁ PAR. P.W. JEZUSA CHRYSTUSA KRÓLA I ŚW. ROCHA

29/1

2. Czas powstania

1927 -1946

3. Miejscowość

BIAŁYSTOK

11. Zdjęcia , rzut , przekrój , sytuacja , orientacja

4. Adres

ul. Dąbrowskiego 1
15-872 Białystok

nr hipoteczny.....

5. Przynależność administracyjna

Województwo Podlaskie

Powiat Białystok

Gmina Białystok

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna do 01.01.1999r.

Województwo białostockie

Gmina Białystok

8. Właściciel i jego adres

Parafia Rzymskokatolicka
Jezusa Chrystusa Króla i Św. Rocha
Wyznawcy, ul. Dąbrowskiego 1
15 - 872 Białystok

9. Użytkownik i jego adres

Parafia Rzymskokatolicka
Jezusa Chrystusa Króla i Św. Rocha
Wyznawcy, ul. Dąbrowskiego 1
15-872 Białystok

10. Rejestr zabytków

193
A-352 data : 12.03.1975

W 1750r. Jan Klemens Branicki, ówczesny właściciel miasta na wzgórzu za miastem ufundował altarię p.w. Św. Rocha. W jej skład wchodziła kaplica otoczona wokół cmentarzem grzebalnym. W kon. XIXw. nastąpiło zamknięcie cmentarza. Pismem z dnia 09.02.1925r. skierowanym do ks. Adama Abramowicza, kanonika honorowego parafii w Goniądzu, bp wileński Jerzy Matulewicz mianuje go, na jego własną prośbę proboszczem tworzącej się w Białymstoku parafii św. Rocha. W maju 1925r. nowo powołany proboszcz objął parafię. Rozpoczęto ekshumację grobów, jesienią tego roku stanął tymczasowy, drewniany kościół. Fakty związane z budową kościoła: - przed 1918r. prof. Oskar Sosnowski powziął myśl ujęcia litanii do Najświętszej Marii Panny w ideę plastyczną i wykonuje szereg szkiców, - o idei tej dowiaduje się w Rzymie dyr. Karpowicz, który składa śluby realizowania tej idei i budowania w miastach polskich świątyn o tematyce arch. zaczerpniętej z litanii loretańskiej, - uzyskuje on błogosławieństwo od papieża Benedykta XV za pośrednictwem Patriarchy Ceylonu, biskupa Zalewskiego, - powołuje komitet naczelny i komitety prowincjonalne do spraw budowy w polskich miastach świątyn pośw. Matce Bożej, - projektantem tych świątyn zostaje O.Sosnowski, - po śmierci Karpowicza szkic rozplanowania budynków na górze św. Rocha przejmuje jego syn, - trafia on do ks. A. Abramowicza, który sugeruje wprowadzenie pewnych zmian i zaprasza prof. do mającego się odbyć konkursu, - 02.06.1925r. władze duchowne zatwierdzają Główny Komitet Budowy Kościoła Pomnika na cmentarzu św. Rocha w Białymstoku, - w 1926 roku Komitet organizuje konkurs, w którym udział wzięło 74 architektów - równolegle trwają już prace przy kopaniu fundamentów pod wieżę nowego kościoła w porozumieniu i wg planów prof. O.Sosnowskiego, - Wg wspomnień proboszcza parafii w wyniku konkursu

Sytuacja:

Kościół wraz z otoczeniem składającym się z systemu wałów i plebanii zajmuje wschodnią część wzgórza św. Rocha. Wzniesienie znajduje się w centrum miasta. U jego pn.-zach. podnóża rozciąga się węzeł kolejowy, od strony pd.-wsch. początek swój ma jedna z głównych ulic miasta – Lipowa, łącząca się z Rynkiem Kościuszkim. Od strony pn.-wsch. ul. Dąbrowskiego oraz Plac Romana Dmowskiego, z przeciwległej ul. Św. Rocha. Kościół wraz z okalającymi go wałami zajmuje powierzchnię zbliżoną do prostokąta. Dziedzińce na różnych poziomach. Górny zbliżony do kwadratu z wpisanym kościołem, otoczony umocnieniami ziemnymi - wałami, zamknięty wysokim potraktowanym architektonicznie murem z 4-ma bramami. Dolny dziedziniec zbliżony do prostokąta ze ściegłym narożnikiem, obiega z trzech stron rodzaj krużganka ze ślepymi arkadami.

Materiał, konstrukcja, technika:

cegła ceramiczna – ściany zewn. ; konstrukcja szkieletowa z żelbetu – filary, arkady, stropy, dekoracja architektoniczna złożona z form gwiazdzisto- kryształowych (skrajne attyki, ołtarz zewn., ścianki działowe, stylizowane gwiazdy na wewn. ściankach działowych ; nawa główna – ostrosłupowy szklany dach, pozostałe dachy – blacha ocynkowana.

Rzut, bryła, elewacje:

Na rzucie ośmioboku, z podwyższoną częścią centralną, z aneksami dodanymi do każdego z boków. Poprzez wysunięcie bocznych aneksów - plan ośmioramiennej gwiazdy. (Gwiazda Zaranna- jedno z wezwań do Matki Bożej w Litanii Loretańskiej). Prezbiterium obejmuje aneks wschodni, w aneksach pn.-zach. i pd.-wsch. wejścia do świątyni. Aneks pn.-wsch. stanowi podstawę wieży. Ciąg ośmiobocznych filarów podtrzymujących kopułę wyznacza obejście pomiędzy strefą kopułową, a aneksami. Obejście oddzielające nawę od kaplic i łączników, kilkakrotnie przerywane wskutek połączenia z zarystią, kaplicą św. Rocha, kaplicą przedpogrzebową, kaplicą św. Rocha i sąsiadującą kruchtą. Bryła nieregularna, rozczłonkowana wieńcem prostokątnych aneksów o ściętych narożach. Odchodzące od rotundy ramiona częściowo pozamykane trapezowatymi występami – absydki. Dominującym akcentem jest wysoka wieża - wys. 74,80 m, dołem czworoboczna, wyżej ośmioboczna, uskokowo wznosząca się. Górne kondygnacje ażurowe- składające się z wąskiego graniastosłupa- bębna mieszczącego klatkę schodową oraz ażurowych ścianek – kratownicy. Ostatnią kondygnację stanowi węższy, 8-boczny graniastosłup nakryty ostrosłupowym dachem. Wieża z trzema tarasami. W zwieńczeniu figura Matki Boskiej. Bryła złożona z trzech nakładających się na siebie, coraz węższych elementów. Poza dolnym, zwieńczone są attyką. Dachy i kopuły ukryte za attykami dekorowane motywami kryształowymi. W ścianach pomieszczeń bocznych i łączników otwory drzwiowe oraz okienne, zamknięte trapezowato, o głębokich ościeżach ozdobione motywami kryształowymi. Wymiary kościoła: przeciętna średnica ok. 48,65 m, rozpiętość środkowej ośmiobocznej przestrzeni – 20 m, wysokość nawy głównej- 17,20 m, wysokość nawy bocznej 16,50m, wysokość wieży od poziomu dziedzińca górnego- 74,80m. Plac otoczony galerią ma pow. 2500 m²

Wnętrze, wyposażenie:

Część centralna ośmioboczna o średnicy 20 m, wyodrębniona ośmioma filarami na wysokich 1,5m bazach, wysokimi – 11,60 m, połączonymi półkolistymi arkadami, podtrzymującymi konstrukcję szklanego dachu. W ich zwieńczeniu nisze z figurami świętych. Arkady zwieńczone gzymsem złożonym z trzech listew o zróżnicowanej szerokości. Żelbetowa konstrukcja szklanego, ostrosłupowego dachu z witrażami, symbolicznie przedstawiającymi Ducha świętego i czterech Ewangelistów. Podpory umieszczone w odległości 5m od filarów centralnych wyodrębniają nawę boczną, zakreślając obwód rotundy wyznaczają szerokość pomieszczeń bocznych. Filary także w pomieszczeniach bocznych. Wszystkie w przekroju ośmioboczne, poza prostokątnymi wyznaczającymi chór. Nad nimi pasy z dekoracją geometryczno- kryształową. Filary boczne podtrzymują płaskie stropy. W większych pomieszczeniach bocznych- prezbiterium, z prawej zakrystia mieszcząca się w dolnej kondygnacji wieży, nakryta sklepieniem kryształowym. Pod nią pomieszczenie (d. schron). Nad nią kaplica akademicka p.w. Matki Boskiej Częstochowskiej, wyżej dwa inne pomieszczenia. Na osi prezbiterium chór muzyczny, po bokach ujęty kruchtami, z galeriami emporowymi. Po lewej stronie prezbiterium pomieszczenie przeznaczone pierwotnie na kaplicę przedpogrzebową. Obok kaplica św. Rocha. Na jej osi kaplica Matki Boskiej Ostrobramskiej(wg. projektu kaplica chrzcielna). Prezbiterium zakończone absydą, podwyższone, z reliefem przedstawiającym Boga Ojca. Krużganki pod zakrystią wykorzystywane na sale o różnych funkcjach. Detal wykonany w żelbecie oparty na formach gwiazdzisto- kryształowych.

Instalacje: elektryczna, wodno- kanal., nagłośnieniowa, oświetlenie zewnętrzne podkreślające plastykę budowli.

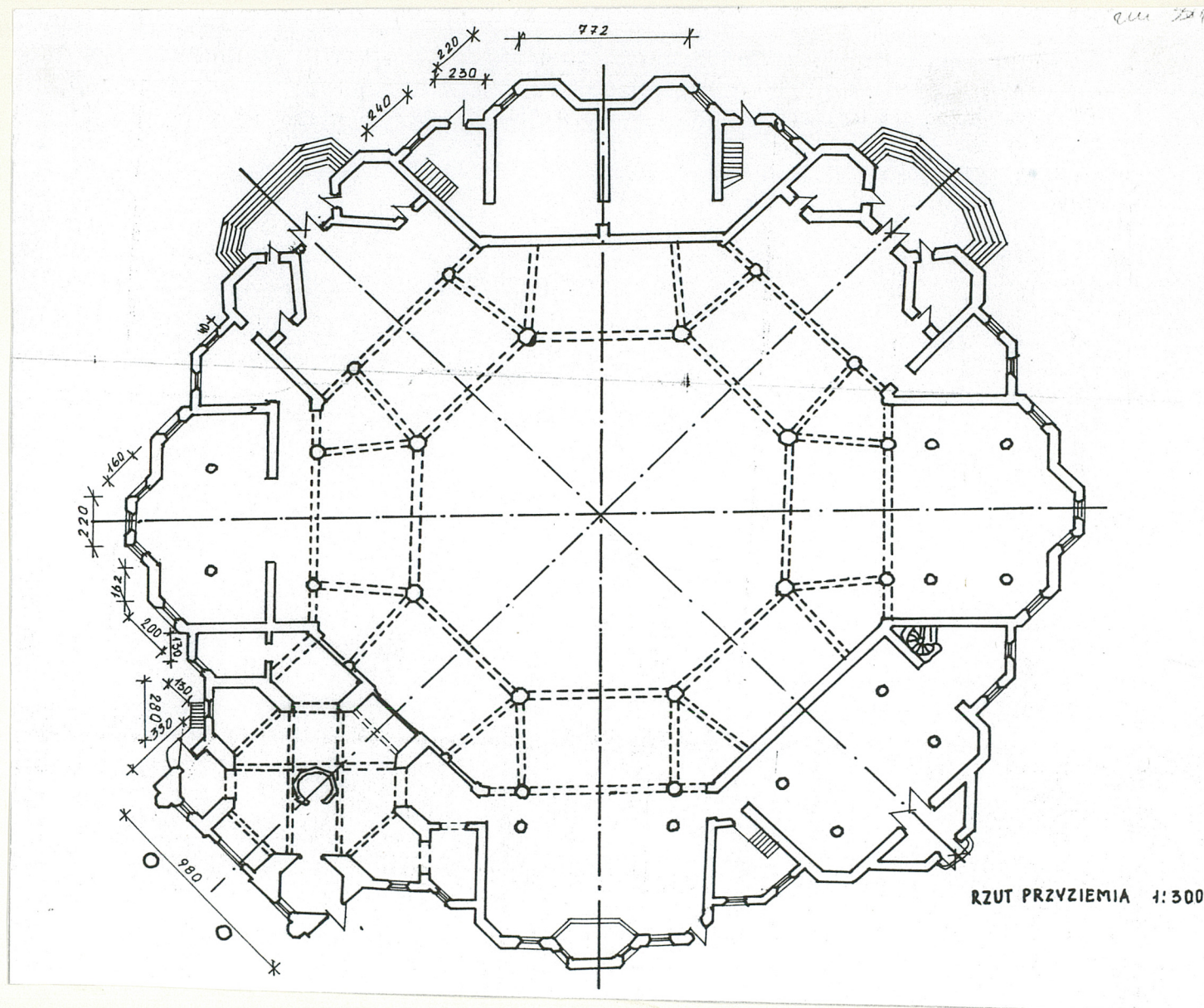
<p>14. Kubatura</p> <p>ok. 79596 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>4288 m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>kościół</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>kościół</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <p>1956 – odnowiono trzy sale przeznaczone na cele katechetyczne, dwie pod chórem i jedną nad zakrystią oraz salkę obok kaplicy św. Rocha</p> <p>1961 – otworzono dwie nowe sale katechetyczne w wieży , prace tynkarskie przy wałach i bramach wejściowych</p> <p>1962 – zainstalowano ogrzewanie</p> <p>1965 – malowanie wewnątrz kościoła, ocieplono stropy trocinami</p> <p>1966 – przebudowano niewykorzystywane krużganki pod wałami na sale katechetyczne</p> <p>1973-1975 – remont dachu i szczytu wieży, pomalowano dach farbą</p> <p>1976 – remont schodów w wieży, malowanie dachu</p> <p>1990- malowanie wnętrza</p> <p>1992- na wieży zainstalowano nadajnik Radia Maryja</p> <p>1998 – wymiana posadzek</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Mury oporowe betonowe spękane, zawilgocone z widocznymi wysoleniami świadczącymi o nieczynnej izolacji i nieprawidłowym odprowadzeniu wód opadowych. Konstrukcje kościoła żelbetowe skorodowane, spękane z licznymi ubytkami otuliny betonowej. Elewacje z wyprawy tynkowej – liczne ubytki w tynku.</p> <p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Pilne przeprowadzenie prac naprawczych konstrukcji żelbetowej świątyni i murów oporowych, stanowiących posadowienie obiektu oraz prawidłowe odprowadzenie wód opadowych i izolacja murów oporowych.</p>	

<p>21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania) Archiwum Parafialne : m.in.: Dekret Nr 845(69) wydany przez Prymasa Polski ks. St. Wyszyńskiego z dn. 29.03.1969r. ; dokumenty związane z budową kościoła ; wspomnienia długoletniego budowniczego kościołów ks. prałata Adama Abramowicza, suplement do wspomnień; Dekret erygujący parafię – 20 II 1925r.;</p>	<p>24. Uwagi różne</p>
<p>22. Bibliografia</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. A. Dolistowski, Kościół Św. Rocha w Białymstoku – syntezą twórczości Oskara Sosnowskiego, w: „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki”, t. XXVI, z. 3-4, s. 247- 267. 2. Tenże, Architektura kościoła św. Rocha w Białymstoku. Warszawa 1978. Praca magisterska. Maszyn. Instytut Historii Sztuki UW. 3. R. Samorek, Kościół Chrystusa Króla i św. Rocha Wyznawcy w Białymstoku. Monografia architektoniczna, Lublin 1981. Praca magisterska. Sekcja Historii Sztuki KUL. 4. Dole i niedole Komitetu Budowy Kościoła – Pomnika na wzgórzu Św. Rocha, w: „Jutrzenka Białostocka” 1932, nr 1, 1934, nr 1-2, 1937, nr 1-2, 1938, nr 3. 5. W. Husarski, Wystawa Oskara Sosnowskiego w Warszawie, Towarzystwo Zachęty w: „Tygodnik Ilustrowany”, 1932, nr 19,s.307 6. Ks. E. Kisiel, Pięćdziesiąt lat Parafii św. Rocha w Białymstoku (szkic dziejów), w: „Wiadomości Kościelne Archidiecezji w Białymstoku”, 1975, nr 2-3. 	<p>25. Opracował</p> <p>tekst mgr Lucyna Markiewicz, maj 2001r.</p> <p>plany, rysunki mgr Lucyna Markiewicz , maj 2001r.</p> <p>zdjęcia fotograf. mgr Dariusz Stankiewicz, maj 2001r.</p> <p>miejsce przechowywania negatywów -</p> <p>Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego</p>
<p>23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)</p> <p>1. Zdjęcia fot. z różnych okresów budowy kościoła (AP), pocztówki okolicznościowe m.in. wydana z okazji konsekracji kościoła</p>	<p>26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)</p> <p>7. Załączniki</p> <p>wkładki szt. 5</p>

1. Miejscowość
BIAŁYSTOK

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
Kościół par. p.w. Św. Rocha

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
Rzut przyziemia, sytuacja, dodatkowe zdjęcia fot.

VL. H. DĄBROWSKIEGO

PLEBANIA

KRUŻGANKI

DZIEDZINIEC KOŚCIELNY

KOŚCIÓŁ

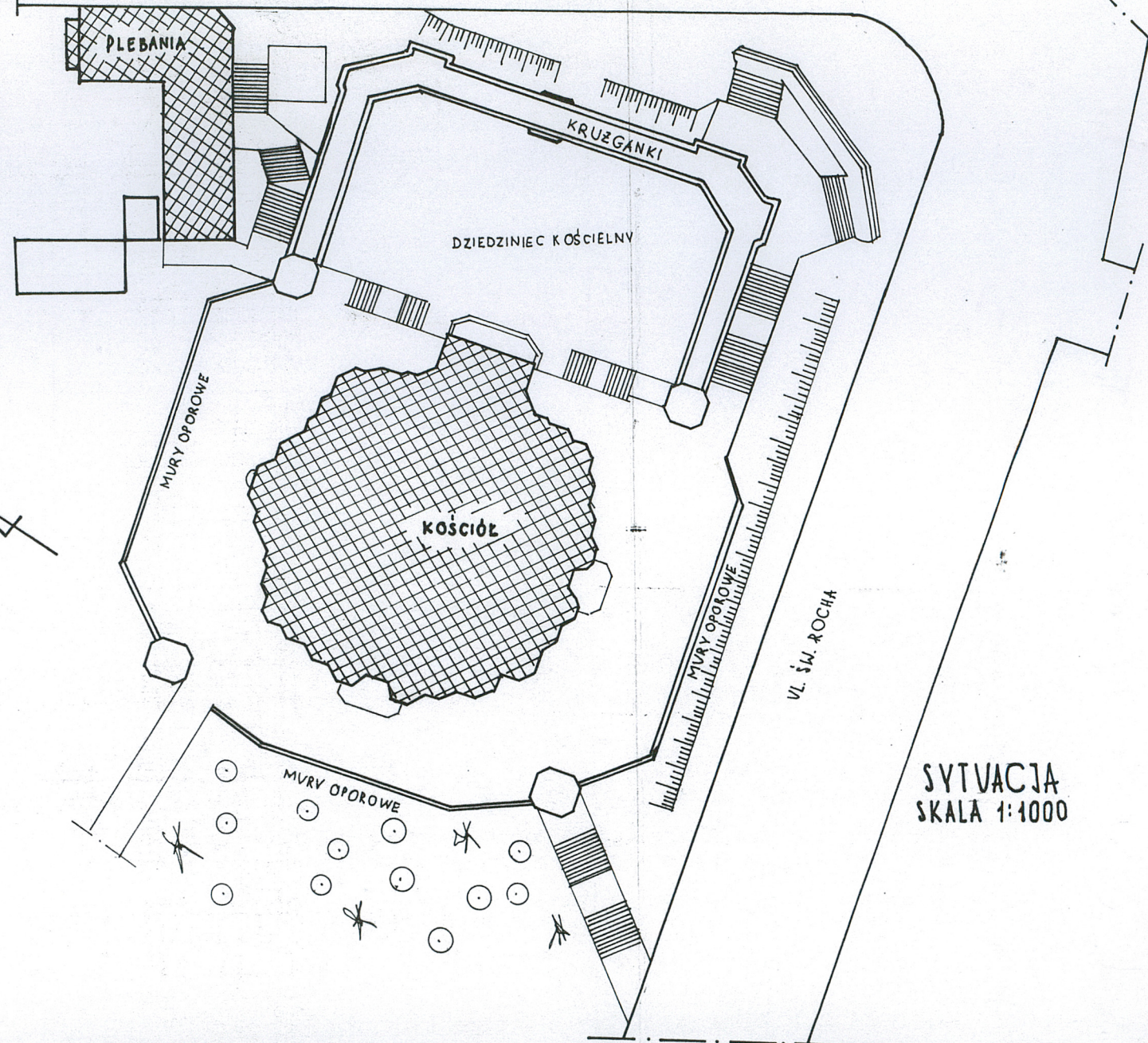
MURY OPOROWE

MURY OPOROWE

VL. ŚW. ROCHA

MURY OPOROWE

SYTUACJA
SKALA 1:1000

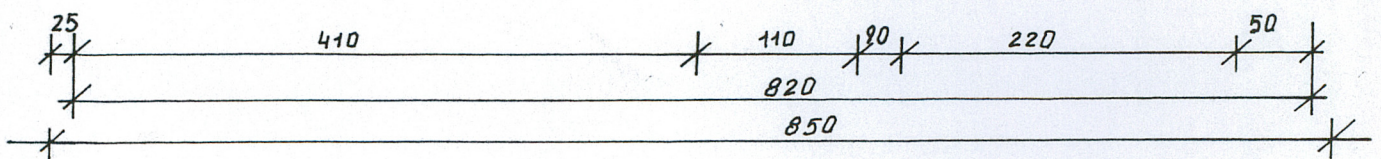
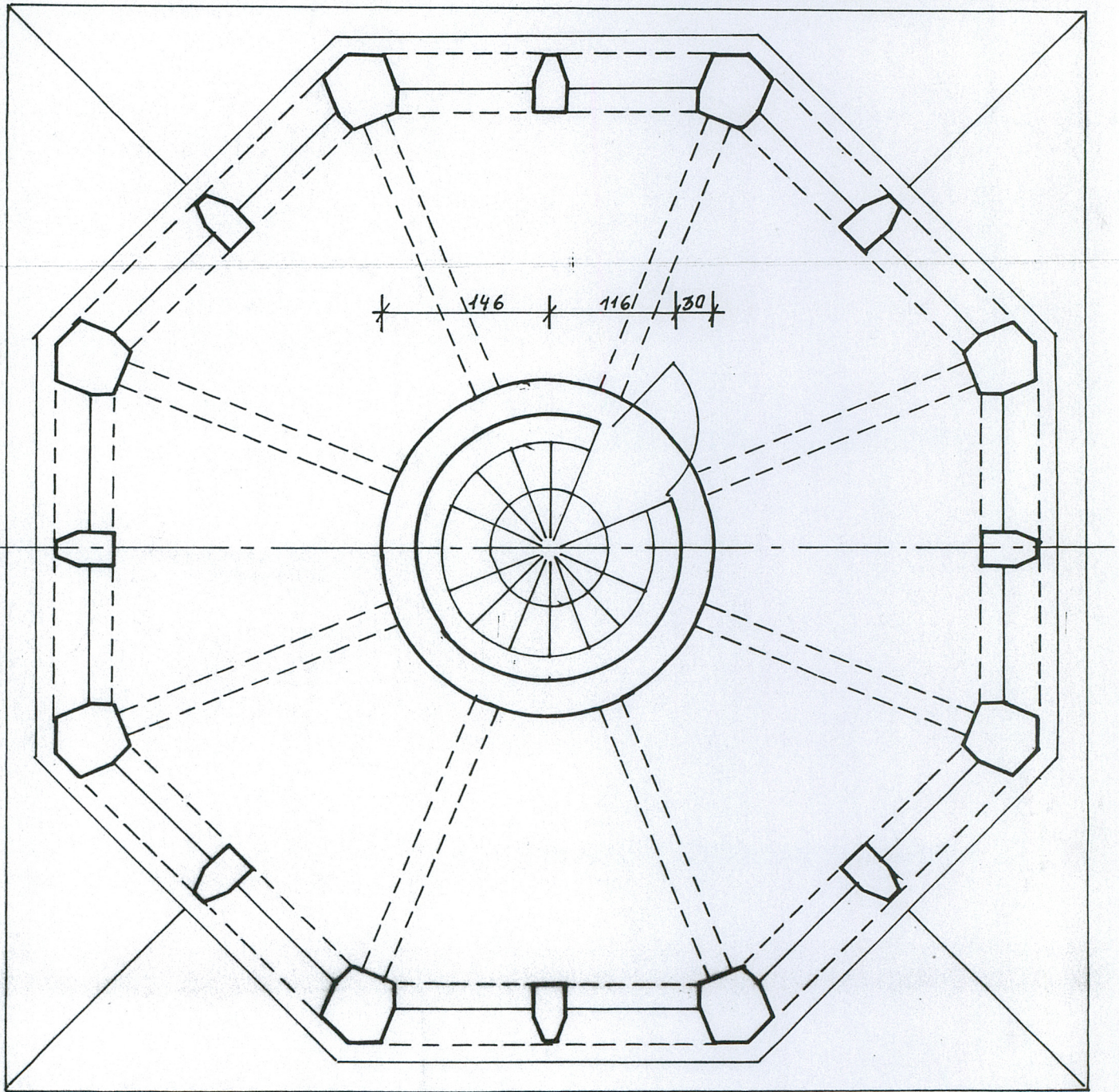

1. Miejscowość
BIAŁYSTOK

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
Kościół par. p.w. Św. Rocha

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
Zdjęcia fot. ,rzut wieży

RZVT WIEŻY NA POZIOMIE 33M
1:50

1. Miejscowość
BIAŁYSTOK

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
Kościół par. p.w. Św. Rocha

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
Zdjęcia fot.

1. Miejscowość BIAŁYSTOK	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW. ROCHA	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) Cd. rubryka 12
------------------------------------	--	---

C.d. rubryka 12: wyróżniono 9 projektów, a do realizacji wybrano projekt O.Sosnowskiego odznaczony II nagrodą. Inne źródło podaje, iż projekt O.Sosnowskiego znalazł się w pierwszej czwórce projektów nagrodzonych, a II nagrodę uzyskały J. Dobrzyńska i Z. Łoboda. Realizowany projekt datowany jest na IV 1927r. Kuria Metropolitalna Wileńska zatwierdziła go dn. 05.05.1927r., a Ministerstwo Robót Publicznych- 05.07.1927r. Ogłoszony konkurs miał charakter propagandowy, i służył idei rozpropagowania wśród społeczeństwa idei budowy świątyni – pomnika w Białymstoku. Warunki budowy kościoła uzgodnione były z O.Sosnowskim. W okresie działalności Komitetu Budowy Kościoła- Pomnika na cmentarzu św. Rocha w Białymstoku następowały liczne zmiany. Do budowy świątyni użyto m.in. cegłę z rozebranych koszar (ul. Traugutta). W 1929r. założono gazetę parafialną „Przewodnik Parafialny Białostocki”, od marca 1930r. „Jutrzenka Białostocka” – rozpowszechniające informacje o budowie białostockiego kościoła -pomnika. Przy budowie pracował brygada murarzy z Zalikowa (dawny powiat janowski w województwie lubelskim). Do 1939r. wykonywano je pod nadzorem Władysława Mazurkiewicza. Po wylaniu fundamentów (1928) na życzenie O. Sosnowskiego kierownictwo nad montowaniem żelbetowej konstrukcji objął inż. Czesław Kłóś. W 05.1930r. ściany sięgnęły dachu. W kolejnych latach do 1945r. stronę techniczną prac nadzorował inż. Kazimierz Straszek. Do wybuchu wojny kościół nie posiadał posadzki. W 1938r. zakończono roboty związane z pokryciem kościoła dachem, oszkleniem kopuły, otynkowaniem wieży i ustawieniem na niej figury Matki Bożej , zakończono tynkowanie sufitów wewnątrz. W 1939 r. dokończono tynkowanie wewnątrz, tynkowano zewnątrz. Po wkroczeniu Niemców w 1941r., w obawie o zajęcie kościoła zaczęto odprawiać nabożeństwa. W 1940r. wybudowano pierwsze piętro galerii. W 1942r. ułożono w kościele posadzkę, w 1943r. wykonano dębową ambonę. W 1945r. - wykonano ołtarze. Autorem rzeźby w ołtarzu głównym – Dobrego Pasterza był prof. Stanisław Horno-Popławski (1945). On jest także autorem rzeźby Dobrego Pasterza (nad wejściem na dziedziniec), Matki Boskiej z Dzieciątkiem (ściana pd.-zach. kościoła). Projektantem ołtarza Św. Rodziny- prof. Aleksander Wells. Autorem rzeźby Chrystusa Ukrzyżowanego jest Józef Bałzukiewicz, kolejne ołtarze powojenne wg proj. inż. Stanisława Bukowskiego (Niepokalanego Poczęcia NMP, Św. Antoniego), który był kierownikiem budowy w okresie powojennym. Płaskorzeźby wykonywała Irena Pławska (także w kaplicy Akademickiej). W latach 1963-66 przy filarach od strony zewn. ustawiono rzeźby. W 1950 r. zamontowano organy – Biernacki.

Uroczyscie kościół konsekrował abp [REDAKTOWANE] 18 sierpnia 1946r., powtórna konsekracja w 1964r. przez bpa [REDAKTOWANE].

Wezwanie kościoła: wg wizytacji pasterskich z l. 1927, 1931 drewniany kościół nosił wezwanie św. Rocha, nowowznoszony poświęcony był Królowej Korony Polskiej. Dokument (odnaleziony w 1964r.) dotyczący konsekracji w 1946r. mówi o poświęceniu kościoła ku czci Chrystusa Króla. Tytuł św. Rocha opuszczono także w 1964r. Dekretem z dn. 29.03.1969r. Prymas Polski St. Wyszyński do tytułu kościoła Jezusa Chrystusa Króla dodał tytuł Św. Rocha Wyznawcy.

Autor projektu: prof. Politechniki Warszawskiej inż. arch. Oskar Sosnowski. Jak podkreślają znawcy architektury kościół św. Rocha jest jedną z najbardziej oryginalnych budowli z 1 poł. XX w. wzniesionych na świecie. Świątynia łączyła ideę Matki Boskiej jako Gwiazdy Zarannej, idee narodowe z nowatorskimi formami architektonicznymi (inspiracje klasycznymi świątyniami Maryjnymi, żelbetowym strukturalizmem Perreta, konstrukcyjna logika gotyku, motywy dekoracyjne kryształowe bliskie szkole krakowskiej , kubistycznej grupie Section d'Or, ekspresjonizmowi niemieckiemu – spiętrzenie brył, nawiązanie do regularnych form przyrody). Brak jest pełnych analogii, dzieło oryginalne, nowatorskie pozwalające widzieć w O. Sosnowskim prekursora „ architektury organicznej”.